

Avnø

Avnøs vartegn er flyvertårnet, som fortæller om halvøens tid som militær flyveskole. I dag er området statsejet og forvaltes af Naturstyrelsen Storstrøm. Halvøen er fredet og åbnet for offentlig adgang i 2001. I 2004 blev Avnø Naturcenter indviet og drives nu i samarbejde mellem Vordingborg og Næstved kommune samt Naturstyrelsen Storstrøm.

HISTORIEN

Landskabet omkring Avnø og Svinø er formet af is fremstød for mellem 17.000 og 18.000 år siden. Svinø Nor og Dybsø Fjord har sikkert været søer, inden det salte vand trængte ind under havstigningen efter istiden omkring ældre jernalder for 2500 – 2000 år siden, og Svinø og Avnø blev til øer.

Avnø omtales tidligst i 1370 som Affnø. På gamle kort staves navnet også Aunø og Agnø. Sandsynligvis henviser navnet til at fjordene og det lavvandede sund mellem Svinø og Avnø var et godt sted at fange agn i form af sandorm og rejer til for eksempel til ålekroge. Når man skulle ud på Avnø enten kørte eller gik man på de mest lavvandede områder i sundet mellem Svinø og Avnø. Øen blev opdyrket og der var som nu – ikke meget skov.

Øen hørte til kongens Vildtbane der i 1720 indgik i Vordingborg Rytterdistrikt. Den blev også benyttet til græsning for kronens heste. I 1774 oprettedes en hovedgård Avnø. Den blev købt af baron Iselin og lagt ind under Rosenfeldt Gods. Der lå på det tidspunkt 2 ret nye huse på øen.

Øen bliver handlet flere gange og i 1804 købes den af M.U. Friis sammen med Sallerupgård. Han bygger et par længer der hvor Avnø Hovedgård ligger nu og sælger Sallerupgård fra.

Avnø bliver landfast

Svinøs bønder var driftige mænd og allerede i anden halvdel af 1800 tallet begyndte de at lave dæmninger med det formål dels at gøre Avnø landfast, dels at afvande Svinø Nor. Først byggede man en dæmning fra Svinø til Avnø ved Hylte Mad (nu Hylteholme). Dernæst kom dæmningerne ved Avnø broer. De strækker sig fra Avnø til Sallerupgård, kun afbrudt af kanalen fra Svinø Nor – der hvor man nu kan se pumpestationen. Dengang var der ikke en pumpe, men en selvoplukkelig sluse der tillod afvanding når vandstanden imod land var højere end i fjorden. Men det var ikke nok til at sikre de nyindvundne engarealer imod at blive oversvømmet ved højvande. Sundet mellem Avnø og Svinø udvikledes sig til rørsump.

I 1875 kommer øen igen under Rosenfeldt Gods og bygningerne forbedres og stueetagen af den nuværende hovedbygning etableres. Staldbygningerne får også sin nuværende form. I 1916 sælges Avnø fra til Jac. Søegaard som udvider hovedbygningen med en etage mere.

I starten af 1900 tallet blev der udarbejdet en ny plan for afvanding af Svinø Nor. Men pga. de gode indtægter Gavnbø fik ved salg af tagrør kom der først skred i tingene i 1932. Bønderne på Svinø oprettede "Pumpelaget for Køng m.fl. moser" og i 1933 solgte Gavnbø Noret fra. I slutningen af 1936 var afvandingen fuldført, og i de efterfølgende år begyndte man at opdyrke arealerne. Pumpestationen er fra denne periode.

Den sidste godsejer A. Preisz solgte gården med de 235 ha. til marineministeriet, som i forvejen havde købt de 65 ha. til flyveplads, kasernebygning og hangarer. På Avnøgården blev der stadig drevet landbrug på det resterende areal ved hjælp af en bestyrer marineministeriet havde sat på gården. I 1960 valgte man i stedet at forpagte gården ud. Indtil bortforpagtningen var der malkekøer på Avnøgården. Bortforpagtningen ophørte i 1995.

Luftmarinestation til Avnø

I sommeren 1926 ledte Marinens Flyvevæsen efter et nyt sted for deres skoleflyvning og fandt Avnø meget passende. Tanken var at "Den afsides Beliggenhed maa forventes at forhøje Personnellets Arbejdspræstation og forøge dets interesse for Tjenesten". Allerede den 19. maj 1930 gik den daværende ejer Preisz, med til at udleje 40 ha til Marineministeriet. Og dermed begyndte militærets æra på Avnø.

I starten fløj man kun om sommeren. En telthangar blev sat op og tre barakker bygget i det område der nu kaldes Haven. Jorden var vandlidende og overfladen ujævn. I 1935 - 36 blev der dybdepløjet og tromlet hvilket også afhjalp problemer med muldvarpeskud. Det var også dette år at finansministeriet gav grønt lys til at købe 66 ha af Avnøgårds jord. I 1937 stod kasernen færdigbygget og indrettet.

Ved den tyske besættelse af Danmark indstilles al militær dansk flyvning og den den 5. august 1940 overtager den tyske besættelsesmagt luftmarinestationen som den nu kaldes. Tyskerne bygger en del på Avnø. En indkvarteringsbarak, to hangarer og endnu to barakker samt et træbygget antiluftskytstårn med en trækabine til flyvelederne. Den kan stadig ses på Avnø - den står i meget dårlig tilstand ved branddammen. Ude langs kysten blev der gravet antiluftskytzbatterier som stadig kan ses i form af hulninger. Skydevolden mod vest er også etableret af tyskerne. Tyskerne anvendte Avnø som øvelsesplads - men siden hen også som flyverskole.

En historie fra 2. verdenskrig

Den 13. maj 1942 blev Sergeant Maurice Gruber, pilot fra Royal Air Force 50. Squadron begravet på Svinø kirkegård. Den sidste ud af i alt 62 britiske og 45 amerikanere der fandt sit hvilested der, var Pilot Officer Alexander Henry Hall. Han blev fundet i vandkanten den 4. oktober 1944. Fårehyrden som fandt liget fortæller at tyskerne først dagen efter gik til stedet og begravde den engelske pilot nødtørftigt i et af de huller der var opstået da flyverskjulene blev lavet. Hyrden og en anden lokal mente at det var en uanstændig begravelse og lavede et kors til graven. Den 10. februar 1946 blev Pilot Officer Alexander Henry Hall begravet på Svinø kirkegård.

Efter krigen

1026 tyske flygtninge blev indkvarteret på Avnø. Hvornår de første flygtninge blev indkvarteret er ikke helt sikkert, men 5. april 1945 dør den første. Der skulle dø i alt 17 flygtninge på Avnø inden 30. juli 1945

1. maj 1946 genåbner Avnø som flyverskole. Først i 1950 blev et egentligt luftvåben oprettet. Året efter skifter Avnø navn fra Luftmarinestation Avnø til Flyverstation Avnø. I 1980 bliver der bygget nye elevboliger på Avnø.

I 1986 vedtages en lov om at der skal uddannes piloter i statslig regi til de store luftfartsselskaber. De servile luftfartsselskaber havde i løbet af 80'erne drænet Flyvevåbenet for piloter. De første civile piloter blev dog uddannet i samarbejde mellem stat og private.

Forventningen om flere elever og arbejdstilsynets kritik af forholdene omkring kontrolltårnet (trækabinen som tyskerne byggede, blev flyttet til toppen den ene hangar) satte gang i

drøftelser om udvidelser. I 1987 blev planerne om et bygningskompleks på 600 kvadratmeter i grundplan og 900 etagekvadratmeter præsenteret. Daværende forsvarsminister Bernt Johan Collet ansøgte om en bevilling på kr. 15,3 millioner i de næste tre finansår. Byggeriet af den nye O-bygning (operations-bygning) startede i juli måned.

Regeringen havde nedsat en Forsvarskommission der skulle komme med et bud på hvordan dansk forsvar skulle se ud i 90'erne. I rapporten laver de "worst case" og "best case" scenarier. Med murens fald i Berlin blev det "best case" scenariet der blev virkelighed. Og det betød at en af de jyske flyverstationer skulle skifte status til deployeringsflyvestation. Og som kompensation skulle denne station overtage flyverskolen. Der kunne spares 4 millioner om året på at lukke Avnø.

Rejsegildet for den topmoderne bygning fandt sted 13. november 1989 – bare tre dage efter murens fald i Berlin. Bygningen blev indviet i 1991. Afgørelsen faldt midt i maj 1992. Den 25. januar 1993 flyver det absolut sidste fly fra Avnø.

Kampen om Avnø

Allerede sammen efterår anlægger Danmarks Naturfredningsforening frednings sag. Argumenterne går på at Avnø oprindeligt var strandeng og overdrev. Åbne landskaber med vekslende vandstand – naturtyper der bliver færre af. Mange trækkende ænder og gæs bruger netop lavvandede fjorde og strandenge som rastesteds på vej nord eller syd. Om foråret tiltrækker området ynglefugle der hører til det åbne land. Desuden er der bestanden af Spættet sæl i fjorden og muligheden for at skabe bedre forhold for en række truede padder så som Grønbroget tudse og Strandtudse. Sidst med ikke mindst ligger Avnø midt i et nationalt og to internationale naturbeskyttelsesområder. Men der er også store interesser i at området kan udvikles til en regional flyvestation for privat flyvning.

Debatten går frem og tilbage. I 1995 er fredningen en realitet, men vi skal helt frem til 2002 før der foreligger en afgørelse fra Naturklagenævnet. I maj 2001 overtager Miljøministeriet arealet der straks efter åbner for offentlig adgang. Maj 2002 bliver Avnø Hovedgård solgt fra. Rigspolitiet overtager den gamle kaserne og en stor del af fredsskoven. I 2003 bliver en stor del af bygningsmassen nedlagt. Tilbage står en hangar, en rød barak og den nye operationsbygning fra 1991.

Avnø Naturcenter

17. maj 2004 blev Avnø Naturcenter indviet i O-bygningen i samarbejde mellem Skov- og Naturstyrelsen samt Vordingborg og Næstved kommune der etablerer en naturskole med mulighed for overnatning i den ene ende af bygningen.

Allerede samme år er der stor efterspørgsel på besøg og naturformidling og i løbet af 2005 benyttede knapt 3000 børn og 1000 voksne sig af tilbuddet om naturvejledning og overnatning på Avnø Naturcenter.

Vand på arealet

Vinter 2005 blev flyverstationens drænsystem ødelagt og den følgende sommer stod der vand i flere søer på arealet. Et omfangsdræn blev etableret rundt om naturcenteret som står i kote 0, så der er behov for dræning under bygninger og p-plads. Søerne tiltrak hurtigt mange fugle og padder.

Natten til 2. november 2006 oplevede Danmark en stormflod der betød vandstandsstigning på over 1,5 meter i de indre farvande. Vandet gik langt ind over land på Avnø og diget ud mod

Mulvig brød sammen under bølgerne. Hele naturcenteret blev oversvømmet og der stod 1,05 meter vand overalt i hovedbygningen. Alt indbo måtte kasseres og der var store skader på vægge, varme- og strømsystemet.

I løbet af 2007 og 2008 blev naturcenteret genopbygget og der var besøgende i naturskolen i hele perioden. Den 20. april 2008 blev Avnø Naturcenter genindviet.

I 2009 og 2010 undersøgte man muligheder for at sikre naturcenteret imod fremtidige stormfloder. To løsninger er foreslået: etablering af en ringvold rundt om naturcenteret eller etablering af terrænvælde der hvor der er lavninger. Den sidste blev foretrukket og i 2010 undersøger man hvordan de nye vælde kan etableres til gavn for naturen og muligheder for finansiering.

Stormflodsikring skaber grundlag for mere natur

I efteråret 2011 gik man endelig i gang med gravearbejdet. Der skulle skaffes jord til at forhøje diget mod Mulvig og det fik man ved at grave en ny sø med en ø i ude mod vest tæt på Skydevolden.

Der blev etableret en vold på udvendige side af omfangsdrænet der sikrer naturcenteret imod vandet på markerne. Men først blev der gravet en kanal som man fyldte med lerjord. Og volden blev bygget ovenpå. På den måde kan man holde mere vand på arealet lige umiddelbart rundt om naturcenteret.

Klydeøen

Allerede første sæson efter gravearbejdet, fik klyderne øje på øen i søen. Der var 16 klyder på rede det år. Et dværgternepar yngede også på øen sammen med en masse stormmåger.

Stormflodssikringen blev testet

Siden 2011 er voldene blevet testet ved flere storme og selv ved over 1,5 meter forhøjet vandstand, var der ikke nogen problemer. Tvært imod var det godt for strandengene at få en sjat saltvand ind.